

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2016

Sähköisen hyvinvointikertomuksen indikaattoritietojen lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämän vertailutietojärjestelmän TEAvisarin kautta on saatavissa kunta- ja aluekohtaista hyvinvointitietoa (terveydenedistämisasiivisuus/kunta).

Kunnan terveydenedistämisasiivisuutta seurataan TEAvisarissa seuraavilla osa-alueilla: kuntajohto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta, perusterveydenhuolto ja ikääntyneiden palvelut. Tiedonkeruu kunnista toteutetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Valviran kanssa.

Hyvinvointityön painopisteet ja linjaukset valtuustokaudelle 2013 - 2016 ovat olleet:

1. Osallisuuden lisääminen ja syrjäytymisen ehkäisy kuntalaisten vaikuttamista, hyvinvointia, työllisyyttä ja kouluttautumista edistämällä
2. Väestöryhmien terveyserojen kaventaminen ja palvelujen yhdenvertainen saatavuus palveluja kehittämällä
3. Turvallisuuden ja elämänlaadun edistäminen investointien, rakennushankkeiden ja ympäristön kunnostustöiden avulla

1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Talous ja elinvoima:

Valtionosuudet yhteensä euroa / asukas	2011	2012	2013	2014	2015
	2741	2844	2973	2997	3006

Verotulot, euroa / asukas	2011	2012	2013	2014	2015
Lapinlahti	2427	2467	2740	2887	3012

Vuosikate, euroa / asukas	2011	2012	2013	2014	2015
Lapinlahti	300	-135	106	245	199

Vuosikate, % poistoista	2011	2012	2013	2014	2015
Lapinlahti	106,20	-66,90	31,30	91,10	66,4

Lainakanta, euroa / asukas	2011	2012	2013	2014	2015
Lapinlahti	1560	2122	2476	2798	2916

Suhteellinen velkaantuneisuus, %	2011	2012	2013	2014	2015
Lapinlahti	35,40	46,80	48,70	51,70	53,3

Kunnan väkiluku on pienentynyt viimeisen kolmen vuoden aikana 307 asukkaalla (31.12.2012 10289 as. ja 31.12.2015 9982 as.).

Huoltosuhteen arvo on noussut viime vuosina: v. 2013 64,6, v. 2014 66,7 ja v. 2015 68,0.

Kunnassa asuvien lapsiperheiden määrä on vähentynyt kolmen viimeisen vuoden tarkastelussa (v. 2012 36,2%, v. 2013 35,5% ja v. 2014 35,0%).

Yhden huoltajan lapsiperheiden osuus on vähentynyt viimeisen kahden vuoden aikana mutta viiden vuoden tarkastelussa (2009-2014) ko. perheiden määrä on lisääntynyt (v. 2009 15,60%, v. 2013 19,10% ja v. 2014 18,90%).

Koulutustasomittain	2010	2011	2012	2013	2014
Lapinlahti	258	263	266	274	278

Indikaattoritiedon mukaan koulutustason myönteinen kehitys on jatkunut vuosien ajan.

Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet:

Kouluterveyskyselyn (% 8 ja 9 lk oppilaista) kyselyn tulosten mukaan:

- kokemus siitä, että ei ole yhtään läheistä ystävää on vähentynyt (v. 2010 11 %, v. 2013 7 %, v. 2015 tulosta ei ole käytettävissä/kyselyn tulosten tallennus epäonnistui osittain)
- vanhemmuuden puutetta kokee v. 2013 17,9 % kun luku on ollut v. 2010 19,5 %
- terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien oppilaiden osuus on vähentynyt (v. 2008 22,1 %, 2010 17,20 %, 2013 17,9 %)
- humalajuominen on vähentynyt (v. 2008 17,1 %, 2010 8,9 %, 2013 6,8 %)
- läheisen alkoholin käyttö on aiheuttanut ongelmia (v. 2008 14,0 %, 2010 14,2 %, 2013 18,5 %), %-luku on viiden vuoden tarkastelussa noussut huomattavasti
- päivittäinen tupakointi on vähentynyt (v. 2008 26,6 %, 2010 12,6 %, 2013 11,2 %)
- hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa harrastavien osuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista on vähentynyt (v. 2008 43,0 % ja 2013 34,4 %).
- ylipaino on vähentynyt sekä viiden vuoden että kolmen vuoden tarkastelussa (v. 2008 18,3 %, v. 2010 19,6 % ja v. 2013 17,9 %)

Nuoret ja nuoret aikuiset:

Kouluterveyskyselyn (% lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista) mukaan hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa harrastavien osuus on lisääntynyt (v. 2008 39,7 % ja 2013 40,4 %).

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä.

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriö...	2010	2011	2012	2013	2014
Lapinlahti	1,20	1,50	1,90	1,80	1,60

Kuluvan valtuustokauden (2013-2016) hyvinvointikertomukseen on kirjattu tavoitteeksi, että em. %-luku v. 2016 olisi enintään 1,9. Vuonna 2014 %-luku on ollut 1,6 ja muutos v. 2009 - 2014 (%) on 14,29. Vuoden 2015 %-lukua ei ole käytettävissä.

Mielenterveysneuvolassa nuorten työryhmän toiminta on käynnistynyt hyvin; nuoriin kohdistuva ennaltaehkäisevä työ on lisääntynyt ja hoidon oikea-aikaisuus on parantunut, ns. jalkautuvaa työtä kouluille ja tarvittaessa nuoren kotiin sekä ryhmätoimintaa on lisätty.

Lastensuojellisten avohuollon tukitoimien piirissä 18-20 -vuotiaita vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

Lastensuojelun avohuollollisten tukitoim...	2010	2011	2012	2013	2014
Lapinlahti	11	4,40	6,80	5,70	5,70

Uuden sosiaalihuoltolain tultua voimaan v. 2015 lastensuojelun asiakkuuksia on pienessä määrin voitu lopettaa ja ohjata asiakkaat sosiaalihuoltolain perusteella annettavien tukitoimien piiriin.

Työikäiset:

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25-64 -vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivär...	2010	2011	2012	2013	2014
Lapinlahti	16,70	13,80	20,70	17,50	17,10

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriö...	2010	2011	2012	2013	2014
Lapinlahti	5,90	5,70	5,80	5,80	5,70

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vu...	2010	2011	2012	2013	2014

Lapinlahti - Vuosiraportti 2016

Lapinlahti	14	13,80	13,20	12,80	12,50
------------	----	-------	-------	-------	-------

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 15 - 49 -vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäyk...	2011	2012	2013	2014	2015
Lapinlahti	2280	1513	1971	2038	1754

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 50 - 64 -vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäyk...	2011	2012	2013	2014	2015
Lapinlahti	2367	1619	2060	2174	2052

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit ovat vähentyneet 15-49 vuotiailla ja 50-64 -vuotiailla em. tilastojen mukaan mutta niitä on Lapinlahdella enemmän muihin vertailukuntiin verrattuna.

Ikäihmiset:

Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 - vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä

Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta ...	2011	2012	2013	2014	2015
Lapinlahti	3,80	3,60	3,20	2,70	2,50

Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11 olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. ...	2011	2012	2013	2014	2015
Lapinlahti	11,80	12,30	11,10	13	12,50

Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi:

Toimenpiteiden toteutumista valtuustokaudelta 2013-2016 on kuvattu laajemmin joulukuussa 2016 hyväksytyssä laajassa hyvinvointikertomuksessa (2017-2020) ja hallintokuntien vuosittaisissa osavuosisikatsauksissa sekä toimintakertomuksissa.

Kunnan hyvinvointityö: Yhdyshenkilönä hyvinvointikoordinaattori ja työn sisältöä vuonna 2016:

Hyvinvointikoordinaattori seurasi ja jalkautti mm. valtakunnallisten, maakunnallisten ja kunnan tavoitteiden/kehittämisen/mittareista saatua tietoa ja ohjeistusta hyvinvointityöhön Lapinlahden kunnassa. Hyvinvointityön käytännön toteutuksen suunnitelma (mm. toimenpiteet, aikataulu, yhteistyö- ja vastuutahot) on tehty erikseen/kehittämisen kohde. Hyvinvointityö on toteutettu monin eri tavoin yhteistyössä eri tahojen kanssa (mm. eri-ikäiset kuntalaiset, eri hallintokunnat, yhdistykset, kansalaisopisto, järjestöt, seurakunnat, yritykset).

Hyvinvointikoordinaattori osallistui varhaiskasvatuksen vanhempainiltoihin, henkilöstön palavereihin ja päivähoiton henkilöstön koulutuksen suunnitteluun ja kouluttamiseen: teemana aktiivinen, toiminnallinen arki, yksilön ja perheen omatoiminen terveyden- ja hyvinvoinnin edistäminen, yhteisöllisyys sekä miten tukea, kannustaa ja aktivoida lasta ja perhettä arjessa. Kaikki päiväkodit hankkivat ulkopuolisen liikuntakummin tukemaan arjen toimintaa ja kummien vapaaehtoistoiminta on ollut aktiivista. Kaikille esikouluikäisille otettiin Liikuntamaisteri-kirja käyttöön käytettäväksi aapisen tavoin päiväkodissa ja kodissa aktiivisen arjen tukena.

Yhteistyössä koulujen kanssa toteutettiin koulujen toiminnallisen päivittäisen arjen sekä toimintaympäristön että

toimintakulttuurin kautta: mm. liikkuvan koulun jalkauttaminen (mm. rakennettu sisä- ja ulkoympäristö, pitkät välitunnit, koulumatkat, toimintakulttuuri opetuksessa ja muussa koulupäivän toteutuksessa, kerhot, koti, koulutus) yhteistyössä koulun henkilökunnan, oppilaiden sekä vanhempainyhdistysten kanssa, liikuntapuistohanke yhteistyössä koulutoimen, liikuntatoimen sekä teknisen toimen kanssa. Kuraattoriyhteistyössä selvitettiin mm. kouluterveyskyselyn sekä koulun arjessa esille tulevien syrjäytyminen/kiusaaminen/yksinäisyys haasteisiin puuttumisen keinoja. Yhteistyössä tapahtuvan ajantasaisen toiminnan koordinointi, kehittäminen ja toiminnallisuuden ylläpysymisen seuranta ja tukeminen jatkuu edelleen.

Hyvinvointikoordinaattorin säännöllinen koulujen moniammatillisiin, yhteisöllisiin oppilaanhuoltoryhmiin osallistuminen on ollut hyvä tapa pohtia, jakaa ja jalkauttaa hyviä käytänteitä ja tietoa koulusta ja kodista toiseen, varhaiskasvatuksesta kouluun ja toimijalta toiselle, tukea muutosten läpivientä ja seurata sekä tukea muutosten ylläpysymistä. Myös yhteistyö oppilaiden kanssa toteutui ryhmässä suunnitelmallisesti.

Yhteistyössä Matin ja Liisan koulun, Pyöris-pyöräilyn ystävien, teknisen toimen ja Liikenneturvan kanssa on jatkettu turvallisen koulutien työstämistä. Perustettiin koululle liikenne -työryhmä, jossa on mukana tekninen toimi, Pyöris-pyöräilyn ystävät, koulun edustajat ja hyvinvointikoordinaattori. Tavoitteena on ollut edistää toiminnallista arkea (esim. kävellen/pyörällä kouluun) ja vanhempien sitouttaminen tavoitteisiin mm. vanhempainilloissa, tietoiskuissa ja tapahtumissa sekä kehittämällä yhteistyössä tapoja sitoa tavoitteet koulupäivien arkeen ja opetukseen. Vanhempainyhdistyksen kanssa haettiin Olvi -säätiön rahoitusta Matin ja Liisan koulun toimintaa ja välineitä/tarvikkeita varten. Rahoitus saatiin ja välineet on hankittu ja käytössä.

Oppilaiden suunnittelema liikuntailtapäivä vietettiin lukiolla toukokuussa monen vuoden tauon jälkeen. Hyte -työn koordinoimana kouluterveyskyselyn tuloksiin perustuen aloitettiin fysioterapeuttien toimesta opiskelijoiden ja opettajien tehostettu ergonomiohjaus lukiossa.

Yhteistyössä apteekkien kanssa tehtiin kuntalaisille tunnetuksi "Liikkuva apteekki" toimintaa, osallistuttu koulutuksen suunnitteluun, koulutettu ja aktivoitu henkilökuntaa, päivitetty aihetta toimivaksi sekä järjestelty teemaviikon suunnittelua ja käynnistämistä. Liikkuva apteekki-teema oli vahvistetusti esillä koko viikon. Liikkuva apteekki on nyt osa jatkuvaa toimintaa apteekkeissa: asiakkaan ohjaus - lääkkeet ja vaikutus toimintakykyyn, toimintakykyä tukevien tuotteiden hankinta ja käytön ohjaus, asiakkaan ohjaus tarvittaviin palveluihin. Koulutus sekä osallistuminen hyte tapahtumien sisällön suunnitteluun jatkuu edelleen. Myös digitalisaation tuomien mahdollisuuksien kehittäminen ja mahdollisuuksiin tutustuttaminen kuntalaisten hyvinvoinnin tukemiseksi on käynnistetty apteekkien kanssa mm. lääkkeenoton muistuttaja ja ohjelmointiosaaminen kuntalaisten käytön ohjausta varten. Teknologia ja apteekin ohjaus auttaa mm. kotihoidossa olevien potilaiden ja esim. muistisairaiden oikea-aikaista lääkkeen ottoa.

Yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen, kirjaston, fysioterapian ja liikuntatoimen kanssa hyvinvointikoordinaattori kehitti mm. liikuntavälinelainaamotoimintaa. Kirjasto toteutti kyselyn kuntalaisille tarvittavista välineistä ja tuesta, liikuntatoimi osallistui välinevaraston täydentämiseen ja fysioterapia ohjaa tarvittaessa välineiden käytössä kirjaston kokoamalle ryhmälle. Kehittämistyö jatkuu edelleen.

Hyte-koordinoinnissa yhteistyössä kirjastotoimen, varhaiskasvatuksen ja neuvoloiden välillä selvitettiin, miten kirjasto tukee/voisi tukea kuntalaisten hyvinvointia, esim. satutuntien ylläpito ja käynnistäminen uudelleen (motoriikka, vuorovaikutus) ja myös tuokioiden ajoittainen toiminnallistaminen. Laadittiin "Tiesitkö että ..." -kirjastoteemat lehteen sekä paikallislehteen juttuja lasten toiminnallisen arjen, liikunnan sekä vanhempien aktiivisen läsnäolon merkityksestä lapsen kehityksen tukemisessa.

Koordinointiyhteistyössä teknisen toimen ja kuntalaisten (mukana myös osittain liikuntatoimi ja kulttuuritoimi) kanssa työstettiin säännöllisesti kunnan retkeily- ja vapaa-ajan viettokohteiden merkintää Lipas karttapohjalle kuntalaisten käyttöön. Kuntalaisille tehdyn kyselyn kautta selvisi kuntalaisten toive retkeilykohteiden,- reittien sekä lähiliikuntapaikkojen lisäämisen tarpeesta kunnan alueella. Teknisen toimen toimesta löytyi hirsii, hyvinvointikoordinaattori haki talkoolaisia järjestöjen kautta ja käynnistettiin Lapinlahden Ladun sekä Pyöris-pyöräilyn ystävien kanssa talkoovoimin laavun pystyttäminen em. tarpeita varten. Laavu on kattoa vaille valmis. Valmistuu kevään 2017 aikana. Jatkosuunnitelmia em. toimille on vireillä. Edelleen jatketaan teknisen toimen kanssa sähköisen palvelukartan kehittämistä kuntalaisten käyttöön (mm. lähi- ja metsäpolut sekä taukopaikat hyödynnettävissä). Yleiskaavasunnittelussa selvittelyyn nostettiin myös lähiliikunnan lisäämisen mahdollisuudet kaavasunnittelussa, mm. "rantatie".

Yhteistyössä kansalaisopiston kanssa toimintaa mm. eri tahojen viestinviejänä: tarvittavia liikunta- ja harrasteryhmiä, eläkeläisten asiat, varusmiesikäiset, elinikäinen oppiminen.

Hyvinvointiyhteistyössä kulttuuritoimen kanssa vietiin paikalliskulttuuria (Lapinlahti-seura, Mirja Lehikoisen koosteet jne.) koulun arkeen, opettajia tutustutettiin materiaaliin ja rakenteisiin ja näin helpotettiin teeman käyttöä koulutyön arjessa mm. oppituntien toiminnallistamiseksi.

Koordinointityössä arkkitehtuuri- ja ympäristökoulu Lastun ja kulttuuritoimen kanssa selvitettiin yhteistyömahdollisuuksia lähiliikuntapaikkojen teemoittamisesta ja yhteisöllisen toiminnan kytkemisestä toteutukseen (mm. koulu, kerhot, kyläyhdistykset). Selvittely-/kehittämistyö jatkuu edelleen.

Viestinnän vahvistamiseksi osallistuttiin kunnan eri tapahtumiin hyvinvointi-teemalla. Kahdensuuntaista viestintää lisättiin eri tavoin osallistamalla (esim. digi, verkkoyhteisöt, keskustelupalstat, ohjaus ja neuvonta-alustat, sisäiset ja ulkoiset tiedotusvälineet, kyselyt). Olemassa olevan ja kehitettävän tiedon sekä toiminnan yhteistä suunnittelua ja toteutusta on lisätty/vahvistettu/monipuolistettu. Kuntalaisten kuulemista vahvistettiin tekemällä yhteistyötä eri ammattilaisten ja avainryhmien kesken (osallistuminen tapahtumiin, yhteistyöryhmiin, palaveriin, kyselyjen toteuttaminen ja tiedon analysointi/jalkauttaminen). Paikallislehden kanssa tehtiin yhteistyötä mm. erilaisten Hyte teemoitettujen juttujen sekä Tiesitkö että ... tietoisukujen kautta. Paikallislehdessä on julkaistu omatoimisuutta tukevia ja hyvinvointia- ja terveyttä edistäviä juttuja/artikkeleita, joita on laadittu/suunniteltu moniammatillisena yhteistyönä. Paikallislehdessä julkaistu ja julkaistaan myös jatkossa säännöllisesti hyvinvointia tukevia Tiesitkö että.. -palstan tietoiskuja hyvinvointikoordinaattorin kautta/toimittamana viikoittain.

Hyvinvointikoordinaattori osallistui Lapinlahden kunnan liikenneturvallisuus -työryhmän palaveriin (mm. pohdintaa ja keskustelua liikenneturvallisuuden parantamiseksi, erilaisten muualla käytössä olevien teemojen hyödyntäminen kunnassa, liikenneturvallisuussuunnitelman päivittämiseen osallistuminen). Toukokuussa kutsuttiin Liikenneturvan toiminnan esittely työterveyteen. Jatkossa selvitetään, miten voisimme yhdistää liikenneturvan tarjoamaa valmista toimintamallia esim. työmatkaliikunnan lisäämiseksi työterveyteen. Liikenneturvallisuustyöryhmä osallistui aktiivisesti myös koulun ”liikennekäärme” kampanjaan turvallisen ja toiminnallisen koulumatkan teemalla.

Hyvinvointikoordinaattori osallistui vanhusneuvoston sekä eri järjestöjen kokoontumisiin ja tapahtumiin mm. Martat, Unifem, Neuropatit, kyläyhdistykset, eläkeläisjärjestöt, Lapinlahden Latu. Hyte-koordinaattori oli mukana Helma -hankkeen ohjausryhmässä sekä ”toimeenpanoryhmässä” ja piti aktiivisesti yhteyttä liikunta- ja urheiluseurojen erilaisiin toimijoihin yhteisten tavoitteiden jalkauttamiseksi ja tiedon kulun tehostamiseksi. Monenlaisia matalan kynnyksen ryhmiä eri liikuttajien toimesta on kuntaan syntynyt/perusteilla (mm. jalkapallo, jääkiekko, luistelu, kerhot). Olemassa olevien palvelujen tiedotusta vahvistettiin monien kanavien kautta (mm. paikallislehti, vastaanotot, koulu, seurat, tapahtumat).

Koordinointityössä järjestöjen kanssa kannustettiin/toteutettiin järjestöyhteistyön käynnistämistä ja vahvistamista esim. Lapinlahden Latu, Pyöris-pyöräilyn ystävät, sydänyhdistys, 4h, Martat ja MLL sekä kyläyhdistykset/kylien toimijat (esim. Urimolahti, Lukkarila, Korpjärvi, Tölvä, Mäkikylä, Martikkala, Pajujärvi). Järjestöjen ja myös Helma-hankkeen kokoontumisten teemana oli omatoimisuus, yhteisöllisyys, hyvinvointi, terveys, liikunta. Helma-hankkeen ideapajojen sisältöön kytkettiin hyvinvointiteema myös ikäihmisten elämässä.

Aloitettiin yhteistyö myös sote-muutosagentin kanssa. Hyvinvointikoordinaattori oli mukana Posote-suunnittelualatyöryhmässä: selvittelyssä ikääntyvien ennaltaehkäisevä toiminta, joka edellytti kevään aikana järjestelmällistä tutustumista/selvitystä Lapinlahden kunnan vanhustyön sisällöstä ja käytänteistä.

Yhteistyö ja kuntalaisen omaa terveyttä ja hyvinvointia edistävien toimintojen kehittäminen/vahvistaminen kansallisten suositusten suuntaiseksi (mm. suositusten jalkauttaminen, lihavuus, painon hallinta, diabetes, syömishäiriöt, omahoito, kouluruokailu, digitalisaation mahdollisuudet) ravitsemusterapeutin kanssa on ollut systemaattista koko vuoden ajan. Hyte työssä syntyi Urimolahden kylätapahtuma, jossa myös ravitsemusterapeutti oli vahvasti mukana liikunnallisten ravitsemustehtävien merkeissä. Syksyllä aloitettiin ravitsemusterapeutin ja hyvinvointikoordinaattorin toimesta toimintasuunnitelman kehittäminen ravitsemuksen kytkemiseksi vahvemmin koulun toimintojen arkeen mm. oppilas-, opettaja ja vanhemmat yhteistyön keinoin. Kehittäminen jatkuu v.2017 edelleen.

Hyvinvointikoordinaattori tutustui ’28 päivää ilman’ -ohjaajakoulutuksen toimintamalliin. Toimintamalli on kaikille sopiva ohjelma tupakoinnin lopettamiseen. Hyvinvointikoordinaattori osallistui Outdoors luontoliikuntahankkeen tarjoamiin mahdollisuuksiin lähiliikunnan lisäämiseksi sekä some- ja digitalisaatiokoulutuksiin. Sosiaali- ja terveysosasto/ perusterveydenhuolto osallistuu osatoteuttajana eAmmattilaiset tulevaisuuden työelämässä - Pohjois-Savon (ent.Ylä-Savon) DigiSote -hankkeeseen ajalla 1.9.2016 - 31.12.2018. Hankkeen hallinnoijana Savonia-AMK. Pilotointi tapahtuu Lapinlahdella sosiaali- ja terveystoimessa projektikehittäjänä kunnassa hyvinvointikoordinaattori.

Hyvinvointikoordinaattori oli mukana Hyvän mielen messuilla, Seniorinetti tapahtumassa, järjestöjen tapahtumissa ja Helma-hankkeessa. Hyvinvointityön koordinointia eri toimijoiden ja yksiköiden välillä ja sisällä sekä osallistuminen liikuntapaikkojen suunnitteluun yhdessä teknisen toimen, liikuntatoimen, kulttuuritoimen kanssa ja yhteistyössä kuntalaisten kanssa.

Hyvinvointityössä seurakunnan lapsityön kerhoissa käynnistettiin päiväkodeissa jo toimiva perheiden osallistaminen ja toiminnallisen arjen aktivointiin (kerhotoiminnan sisällöt sekä ”vanhempainillat”). Työ jatkuu edelleen.

Erlaisia digitalisaation tuomia mahdollisuuksia kartoitettiin mm. selvitysten ja eri kohderyhmille suunnattujen kyselyjen avulla pyrkien kytkemään digitalisaatiota myös nykyisten palvelujen tuotantoon ja tueksi (esim. chat, peilistäminen, video/verkkovastaanotot, testit netissä-omahoitopolku-yhteys vastaanottoihin, verkkovertaisyhteisöt, mobiili, osallistamisen lisääminen digitalisaation keinoin). Jalkauttamiseen liittyy useita jatkotoimia mm. kuntalaisten osallistamisessa sekä henkilöstön koulutuksessa.

Ravitsemusterapia; Terveyttä edistävästä ravitsemuksesta on järjestetty mm. näyttelyitä IkäTaika ja Lapsellisten Lapinlahti -

tapahtumissa sekä Lapinlahden terveyskeskuksen avoimien ovien päivässä. Terveyttä edistävän ravitsemuksen teemoja ollut myös muissa tapahtumissa ja luennoilla.

Kouluille toimitettu sähköistä materiaalia esim. tulostettava lautapeli ja netistä löytyviä ravitsemusaiheisia pelejä, joiden avulla voi käsitellä oppilaiden kanssa terveyttä edistäviä ruokavalintoja.

Lukion elämäntunturssi toteutettu moniammatillisesti ja siihen kuulunut erilaisia terveyden ja hyvinvoinnin teemoja esim. ravitsemus.

Kotihoidon asiakkaille tehty vajaaravitsemusriskiseulontaa ja tuettu terveyttä sekä toimintakykyä edistävän ravitsemuksen toteuttamisessa mm. ravitsemusneuvonnalla.

2 Kuntastrategian painotukset ja linjaukset

Lapinlahden kuntastrategian visiona on "Reilusti lapinlahtelainen". Keskeiset strategiset tavoitteet ovat toimivat palvelut, osaava henkilöstö, tasapainoinen talous ja elinvoima.

Toimivien palvelujen kriittisenä menestystekijänä nähdään palveluketjun saumaton varmistaminen asiakkaan näkökulmasta lähipalveluna.

Osaavan henkilöstön ammattitaitoinen työpanos kohdistetaan sinne, missä se palvelee kuntalaisia parhaiten.

Tasapainoisen talouden tavoitteena on, että tuotetaan mahdollisimman hyvät ja suunnitelmalliset palvelut kustannustehokkaasti.

Elinvoima on kunnan elinehto ja sen menestystekijöitä mitataan asukkaiden ja yritysten määrällä. Monipuoliset asumisen, elämisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet taataan koko kunnan alueella. Riittävä tonttitarjonta, laajakaistan kattavuus, työttömän työvoiman työmarkkinavalmiuksien parantaminen ja suotuisa elinkeinopolitiikka ovat elinvoiman tukipilareita. Uusien vaikutuskanavien luominen kuntalaisille ja alueellisesti kilpailukykyinen kulttuurin ja liikunnan tarjonta lisäävät osallisuutta ja hyvinvointia.

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2017

LAAJA HYVINVOINTIKERTOMUS 2017 - 2020 hyväksyttiin valtuustossa 13.12.2016 (KVALT § 41).

3 Hyvinvoinnin edistämistä tukevat ohjelmat ja suunnitelmat

Lapinlahden kunnan ohjelmia, suunnitelmia, toimintamalleja:

- Lapinlahden kunnan ikäihmisten hyvinvointisuunnitelma 2013 - 2017
- Lapinlahden kunnan mielenterveys- ja päihdetyönsuunnitelma 2014 - 2017
- Lapinlahden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2015 - 2018
- Nuorisotakuun toimeenpanosuunnitelma (2013)
- Lapinlahden kunnan Työllisyysstrategia 2017 - 2018
- Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytoimintaohjelma 2016 - 2019
- Lapinlahden kunnan turvallisuussuunnitelma (2014)
- Potilasturvallisuussuunnitelma (2015)
- Ylä-Savon liikenneturvallisuussuunnitelma
- Ylä-Savon kulttuuristrategia
- Perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelma
- Kaskikuusen kansalaisopiston strategia

Hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointityön painopisteet ja kehittämiskohteet vuosille 2017 - 2020 ovat:

1. Kuntalaisten osallisuutta lisätään ja syrjäytymistä ehkäistään - edistämällä vaikuttamista, osallistumista, kouluttautumista, työllistymistä sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa

2. Väestöryhmien terveyseroja kavennetaan ja kuntalaisten palvelujen yhdenvertaista saatavuutta edistetään - kehittämällä palveluja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja ottaen huomioon erilaiset vaihtoehdot palvelujen tuottamiselle sekä huomioiden muuttuva toimintaympäristö

3. Kuntalaisten turvallisuutta ja elämänlaatua sekä kunnan elinvoimaisuutta edistetään - ennaltaehkäisemällä kuntalaisten turvallisuutta heikentäviä tekijöitä ja kehittämällä liikenneturvallisuutta sekä investointien, ympäristön kunnostustöiden ja rakennushankkeiden avulla

Hyvinvointisuunnitelmassa vuodelle 2017 huomioidaan TEAviisarin kyselyiden kautta esiin nousseet toimenpide-ehdotukset.

Painopistealue ja kehittämiskohde/kohteet

1)

Kuntalaisten osallisuutta lisätään ja syrjäytymistä ehkäistään - edistämällä vaikuttamista, osallistumista, kouluttautumista, työllistymistä sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
1. Kuntalaisten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet terveyttä ja hyvinvointia edistäviin toimiin lisääntyvät sekä monipuolistuvat.	<p>Kehitetään kunnan verkkosivujen palvelutarjontaa.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kuvaus kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista on luettavissa verkkosivuilla. 2. Tarkastuslautakunnan arviointikertomus on luettavissa verkkosivuilla. 3. Laaja hyvinvointikertomus on luettavissa verkkosivuilla - toteutunut. 4. Kuntaan perustetaan asiakasraateja, joiden kautta kuntalaiset voivat osallistua palveluiden kehittämiseen ja suunnitteluun. 5. Kuntaan perustetaan lapsiparlamentti (kunnanhallituksen tai -valtuuston asettama). 6. Kehitetään palvelujen digitalisaatiota sähköisen asioinnin mahdollisuuksien lisäämiseksi. <p>Vastuutaho: Hallintokeskus/yleishallinto, muut hallintokunnat</p>	Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötaloussuunnitelmissa.	Asiakaspalaute TEAviisari kysely/tulokset (toteutetaan joka toinen vuosi)
	<p>Peruskouluissa huoltajien ja oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia ja osallisuutta terveyttä edistäviin toimiin lisätään.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Huoltajien vaikutusmahdollisuuksia lisätään vertaistoiminnan suunnittelussa, järjestyssääntöjen laatimisessa ja kouluruokailun järjestämisessä sekä kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyssä ja sovittelussa. 2. Oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia lisätään vertaistoiminnan suunnittelussa. 3. Kodin ja koulun yhteistyössä kehitetään sosiaalisen median ja Wilman käyttötapaa. 	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötaloussuunnitelmissa.</p> <p>Kunnan peruskoulut ovat mukana Liikkuva koulu- ohjelmassa.</p>	<p>TEAviisari kysely/tulokset (toteutetaan joka toinen vuosi)</p> <p>Kouluterveyskysely/tulokset</p> <p>Asiakaspalaute</p>

<p>Vastuutaho: Sivistysosasto/perusopetus</p> <p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu myös Lapinlahden kunnan lasten ja nuorten <u>hyvinvointisuunnitelmassa</u>.</p>		
<p>Lukiassa oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia ja osallisuutta terveyttä edistäviin toimiin lisätään.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto/lukio</p> <p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu myös Lapinlahden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa.</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötaloussuunnitelmissa.</p>	<p>Kouluterveyskysely/tulokset</p> <p>TEAvisari kysely/tulokset (toteutetaan joka toinen vuosi)</p> <p>Asiakaspalaute</p>
<p>Kulttuuripalvelujen tulosalue (Kaskikuusen kansalaisopisto, kirjasto, Kuopion konservatorion Lapinlahden toimipiste, muu kulttuuritoiminta):</p> <p>Kaskikuusen kansalaisopisto tarjoaa kuntalaisille monipuolista koulutusta ja asiantuntijaluentoja, mm.</p> <ol style="list-style-type: none"> Järjestetään monipuolista koulutusta kuntalaisten ja yhteistyötahojen toiveita kuunnellen. Toteutetaan asiantuntijaluentoja ajankohtaisista ja muun muassa hyvinvointiin liittyvistä aiheista. <p>Lapinlahden kunnan kirjasto</p> <ol style="list-style-type: none"> Tarjotaan virikkeitä ja osallistumiskokemuksia eri ikäryhmille, mm. lapsille satutunteja, ikääntyville atk-opastusta ja aineistoa näkövammaisille. Järjestetään säännöllisesti erilaisia kulttuuritapahtumia ja kirjailijavierailuja. Kehitetään yhteistyötä koulujen ja muiden toimijoiden kanssa eri ikäryhmien palvelujen toteuttamiseksi. Yhteistyössä liikuntapalvelujen kanssa kirjastoon on otettu lainattavaksi liikuntavälineitä, kuten frisbeegolfkiekkoja osana lähialueliikuntaprojektia syksyllä 2016 Varpaisjärvellä ja Lapinlahdella - jatketaan lainaustoimintaa. <p>Muu kulttuuritoiminta</p> <ol style="list-style-type: none"> Tiedotetaan ja koordinoidaan kunnassa järjestettäviä tapahtumia Avustetaan yhteisöjä avustusten hakemisessa ja verkostojen ylläpidossa sekä etsimisessä. Tehdään alueellista ja paikallista yhteistyötä. 	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu käyttötaloussuunnitelmissa.</p> <p>Kirjaston palvelut ja tapahtumat löytyvät mm. kunnan verkkosivuilta ja paikallislehdessä.</p>	<p>Tilastot</p> <p>Asiakaspalaute</p>

<p>Liikuntapalvelujen tulosalueella</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Käsitellään valtakunnalliset ohjelmat luottamushenkilöhallinnossa. 2. Seurataan ja kuvataan säännöllisesti kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta ja hyvinvointiraporttiin kirjataan tietoa kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta (mm. seuratoimintaan osallistuvien lasten osuus). 3. Seurataan ulkoliikuntapaikkojen käyntitietoja säännöllisesti ja ko. tietoja hyödynnetään kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden lisäämiseksi. 4. Selvitetään mahdollisuudet pitää yhdistysten ja liikuntatoimen yhteiset kokoukset vuosittain <p>Vastuutaho: Kunnanhallitus/liikuntapalvelut</p>	<p>Liikuntapalvelut/henkilöstö.</p>	<p>Tilastot (mm käyntimäärät)</p> <p>TEAvisari kysely/tulokset (toteutetaan joka toinen vuosi)</p> <p>Kouluterveyskysely/tulokset</p>
<p>Perusterveydenhuollossa</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Esitellään valtakunnalliset ohjelmat luottamushenkilöhallinnossa ja johtoryhmässä (keskustelu ja päätetään toimenpiteistä) 2. Raportoidaan hyvinvointiin liittyvistä asioista luottamushenkilöille sukupuolittain ja ikäryhmittäin (mahdollisuuksien mukaan, Effic Raportointi -ohjelman tuottama tilastotieto). 3. Kehitetään jatkuvan palautteen antamisen järjestelmä kuntalaisten osallisuuden lisäämiseksi (esim. avainryhmien kuuleminen, kokemusasiantuntijat, asiakasraati). 4. Kehitetään ammattilaisten ja asiakkaiden osaamista käyttää ja hyödyntää erilaisia digitaalisia laitteita sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen digitalisaatiota. 5. Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastukset ovat luettavissa verkkosivuilla (tarkastukset toteutetaan 3. vuoden välein). <p>Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto/perusterveydenhuolto</p> <p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu myös käyttötaloussuunnitelmassa ja eAmmattilaiset tulevaisuuden työelämässä - Pohjois-Savon DigiSote -hankesuunnitelmassa.</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu sosiaali- ja terveysosaston käyttötaloussuunnitelmassa.</p> <p>eAmmattilaiset tulevaisuuden työelämässä - Pohjois-Savon DigiSote -hanke 2016-2018 (korj. hankkeen nimi).</p>	<p>TEAvisari kysely/tulokset (toteutetaan joka toinen vuosi)</p> <p>Kouluterveyskysely/tulokset</p> <p>Asiakaspalaute</p> <p>eAmmattilaiset tulevaisuuden työelämässä - Pohjois-Savon DigiSote -hanke / raportit/tulokset</p>
<p>Vanhuspalveluissa ikääntyvien osallisuutta ja</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu sosiaali-</p>	<p>TEAvisari kysely/tulokset (toteutetaan joka toinen</p>

<p>vaikuttamismahdollisuuksia lisätään ja monipuolistetaan eri toimenpiteillä.</p> <p>1. Esitellään valtakunnalliset ohjelmat luottamushenkilöhallinnossa ja johtoryhmässä (keskustelu ja päätetään toimenpiteistä).</p> <p>2. Raportoidaan hyvinvointiin liittyvistä asioista luottamushenkilöille sukupuolittain ja ikäryhmittäin mahdollisuuksien mukaan (Effic Raportointi -ohjelman tuottama tilastotieto).</p> <p>3. Kehitetään jatkuvan palautteen antamisen järjestelmä kuntalaisten osallisuuden lisäämiseksi (esim. avainryhmien kuuleminen, kokemusasiantuntijat, asiakasraati).</p> <p>4. Kehitetään ammattilaisten ja asiakkaiden osaamista käyttöä ja hyödyntää erilaisia digitaalisia laitteita sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen digitalisaatiota.</p> <p>Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto/vanhuspalvelut</p> <p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu myös Lapinlahden kunnan ikäihmisten hyvinvointisuunnitelmassa, käyttötaloussuunnitelmassa sekä hankesuunnitelmissa (HELMA -hanke ja eAmmattilaiset tulevaisuuden työelämässä - Pohjois-Savon DigiSote -hanke).</p>	<p>ja terveysosaston käyttötaloussuunnitelmassa, Lapinlahden kunnan ikäihmisten hyvinvointisuunnitelmassa sekä hankesuunnitelmissa (HELMA-hanke, eAmmattilaiset tulevaisuuden työelämässä - Pohjois-Savon DigiSote -hanke).</p> <p>Vanhusneuvosto.</p>	<p>vuosi)</p> <p>Asiakaspalaute</p> <p>Päivätoiminta; käynnit/vuosi</p> <p>Palvelupäivätoiminta</p> <p>Jussinpiha / palvelupäiväasiakkaat</p> <p>HELMA -hanke /raportit ja tulokset</p> <p>eAmmattilaiset tulevaisuuden työelämässä - Pohjois-Savon DigiSote -hanke</p>
<p>Etsivä nuorisotyö / sosiaalinen vahvistaminen:</p> <p>1. Nuorisotoimen nykyaikaistaminen vastaamaan tämän päivän nuorisokulttuuria sosiaalisessa mediassa ja netissä, jolla taataan myös laadukas mediataito ja viestintä nuorille.</p> <p>2. Nuorten osallisuutta lisätään nuoria koskevassa päätöksenteossa nuorisofoorumissa ja kuullaan nuorten tarpeita nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi suoraan nuorilta.</p> <p>3. Vakiinnutetaan etsivä nuorisotyö osaksi kunnan toimintaa.</p> <p>Sosiaalipalvelut ja nuorisotyö:</p> <p>4. Tulottomien nuorten työryhmän toiminnan avulla tuetaan nuorta eteenpäin elämässä.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto/nuorisotyö, sosiaali- ja terveysosasto/sosiaalipalvelut</p>	<p>Nuorisotyö/henkilöstö.</p> <p>Tulottomien nuorten työryhmä (sosiaalipalveluohjaaja/ sosiaalityöntekijä, etsivä nuorisotyöntekijä).</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Toiminnallisten mittareiden seuraaminen ja kävijäseuranta</p> <p>Kouluterveyskysely/tulokset</p> <p>Käyntitilastot (jatkopolut)</p>
<p>Nuorisotyössä tarjotaan kaikille nuorille mielekästä ja turvallista</p>	<p>Nuorisotyö/henkilöstö.</p>	<p>Asiakaspalaute</p>

	<p>tekemistä vapaa-aikana sosiaalisia taitoja vahvistaen.</p> <p>Nuorisotiloilla työmuotoina käytetään mm. ryhmätoimintoja ja teemakokonaisuuksia.</p> <p>1. Hyödynnetään moniammatillista yhteistyötä ja verkostoyhteistyötä nuorten hyvinvoinnin tukemisessa sekä edistämässä kaikissa nuorisotyön työmuodoissa.</p> <p>2. Vakiinnutetaan vapaaehtoistyötä ja kehitetään toimintaa hyödyntämällä Saapas -toimintaa alueellisessa yhteistyössä Lapinlahden, Varpaisjärven ja Kiuruveden seurakuntien kanssa.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto/nuorisotyö</p>	Nuorisotila käytössä.	Toiminnallisten mittareiden seuraaminen ja kävijäseuranta Kouluterveyskysely/tulokset
	<p>Kerho-, leiri- ja retkitoiminta:</p> <p>1. Edistetään ympäristö- ja kulttuurikasvatusta ryhmä- ja leiritoimintojen kautta varhaisnuorille ja nuorille.</p> <p>2. Vahvistetaan lasten ja nuorten ympäristö-, kulttuuri- ja liikuntatietoutta järjestämällä monipuolisia mahdollisuuksia osallistua leireille, retkille ja koko perheen tapahtumiin.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto/nuorisotyö</p>	Nuorisotyö/henkilöstö.	Asiakaspalaute Toiminnallisten mittareiden seuraaminen ja kävijäseuranta Kouluterveyskysely/tulokset
2. Nuorten ammatillinen kouluttautuminen lisääntyy.	<p>1. Toteutetaan kuntouttavan työtoiminnan ja nuorten yhteiskuntatakuun organisointi.</p> <p>Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto/sosiaalipalvelut, sivistysosasto/nuorisotyö, muut hallintokunnat</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötaloussuunnitelmissa.</p> <p>Työllisyyskoordinaattori.</p> <p>Tulottomien nuorten työryhmä (sosiaalipalveluohjaaja/sosiaalityöntekijä, etsivä nuorisotyöntekijä).</p>	Koulutustasomittain
3. Työttömyyden pitkittyminen vähenee ja nuorten työllisyys lisääntyy.	<p>Kunnan työllisyyden edistämisen organisoimiseksi on laadittu v. 2016 oma Työllisyysstrategia vuosille 2017-2018. Sen painopisteet ovat henkilöstöresurssien lisäksi työnohjaajan työpanoksella v. 2017. Tavoitena on tehostaa työllistämispalveluja ja lisätä aktivointitoimenpiteitä, kehittää kumppanuutta, yrittäjyyttä ja yrittäjäkasvatusta. Em. tavoitellaan parempaa työllisyyttä, nuorten työmahdollisuuksien lisäämistä, pitkäaikaistyöttömien määrän vähenemistä ja työttömyyden aiheuttamien sosiaalisten ongelmien ja sitä kautta kustannusten vähenemistä.</p> <p>1. Kuntouttavan työtoiminnan ja</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötaloussuunnitelmissa.</p> <p>Työllisyyskoordinaattori, työnohjaaja ja palveluohjaajat, etsivä nuorisotyö, hyvinvointikoordinaattori.</p> <p>Yhteistyö järjestöjen, yhdistysten ja yritysten kanssa.</p>	Tilinpäätöstiedot Asiakaspalaute Toiminnallisten mittareiden seuraaminen

	<p>nuorten yhteiskuntatakuun organisointi.</p> <p>2. Sosiaalityön kautta tarjotaan työllistäviä ja aktivoivia toimenpiteitä pitkäaikaistyöttömille mahdollisuuksien mukaan sekä edistetään nuorisotakuun toteutumista.</p> <p>3. Tuetaan kuntouttavassa työtoiminnassa olevia henkilöitä jatkoopolkujen löytymisessä.</p> <p>4. Eri hallintokunnissa osallistutaan nuorisotakuun toteuttamiseen ottamalla työttömiä nuoria kuntouttavaa työtoimintaan ja opastamalla heitä työtehtävien toteuttamisessa.</p> <p>5. TYP (monialainen yhteispalvelu) -toiminta.</p> <p>6. Järjestetään ryhmätoimintana ohjausta terveyttä ja hyvinvointia edistävästä ravitsemuksesta.</p> <p>7. Ylläpidetään nuorten aktiivisuutta erilaisten yhteistyömuotojen ja niissä syntyvien toimintojen kautta (yhteisöllinen oppilaanhuolto/koulut, järjestöt, seurat, tekninen toimi, liikuntatoimi, yritykset).</p> <p>Nuorisotakuun toimeenpanosuunnitelma 2013.</p> <p>Vastuutaho: Hallintokeskus/yleishallinto, muut hallintokunnat</p>		
<p>Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien 16-24 -vuotiaiden nuorten osuus v. 2020 mennessä on enintään 1,4 % (v. 2014 1,6 %).</p>	<p>1. Kuntouttavan työtoiminnan ja nuorten yhteiskuntatakuun organisointi.</p> <p>Vastuutaho: Eri hallintokunnat</p> <p>Toimenpiteitä on kuvattu eri hallintokuntien käyttötalousuunnitelmissa sekä Lapinlahden kunnan mielenterveys- ja päihdetyönsuunnitelmassa.</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötalousuunnitelmissa sekä Lapinlahden kunnan mielenterveys- ja päihdetyönsuunnitelmassa.</p>	<p>Eläketilastot (ETK) ja Kela</p>
<p>5. Työikäisten työhyvinvointi lisääntyy ja työkyky paranee.</p> <p>Työterveyshuoltopalvelujen painotus ennaltaehkäisevään työhön (kl1) toteutuu. Työterveysyhteistyö toteutuu.</p>	<p>Työterveysyhteistyö Vna 708/2013 mukaisesti:</p> <p>1. Lisätään yhteistyötä palvelun ostajan kanssa.</p> <p>2. Lisätään yhteistyötä perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja kuntoutuksen kanssa.</p> <p>3. Tehdään työtä tiimityönä moniammatillisuutta painottaen.</p> <p>4. Hyödynnetään työterveyshuollon asiantuntijoiden (ravitsemusterapeutti, työfysioterapeutti, työterveyspsykologi) osaamista</p>	<p>Työterveyshuolto/henkilöstö.</p> <p>Työterveyshuollon erityisasiantuntijat.</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Tilastot (vastaanottokäyntien määrä)</p>

	<p>asiakas- ja työyhteistyössä.</p> <p>5. Toteutetaan työkyntösuustarkastukset ja työkyntöneuvottelut lakisääteisenä toimintana.</p> <p>Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto/työterveyshuolto.</p>		
6. Yhteisöllisyys lisääntyy.	<p>Kunnan hyvinvointityö;</p> <p>Yksilöön vaikuttaminen; osallistutaan kunnan eri tapahtumiin hyvinvointiteemalla (hyvinvointityöryhmät/eri hallintokunnat). Kahdensuuntaisen viestinnän lisääminen eri tavoin. Olemassa olevan ja kehitettävän toiminnan yhteisen suunnittelun ja toteutuksen lisääminen (kuntalaisten ja ammattilaisten avainryhmien kuuleminen - yhteistyö).</p> <p>Ympäristöön vaikuttaminen; yhteistyö esim. kyläyhdistysten, järjestöjen, yhdistysten, seurakunnan, yritysten, teknisen toimen, liikuntatoimen, sivistystoimen kanssa ympäristön muuttamiseksi yhteisöllisyyttä tukevaksi (esim. palvelukartta, luontopolut, taukopaikat, koulun toimintaympäristö, eri toimijoiden saattaminen yhteen saman tavoitteen ja toteutuksen äärelle). Yhteistyö hankkeiden kanssa (mm. HELMA ja DigiSote)</p>	Hyvinvointikoordinaattori, hyvinvointityöryhmät	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Hankkeet (raportit/tulokset)</p> <p>Tuotokset</p> <p>Kohdennetut tapahtumat/tilaisuudet, osallistujien määrä</p> <p>Kouluterveyskysely/tulokset</p>

2)

Väestöryhmien terveyseroja kavennetaan ja kuntalaisten palvelujen yhdenvertaista saatavuutta edistetään - kehittämällä palveluja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja ottaen huomioon erilaiset vaihtoehdot palvelujen tuottamiselle sekä huomioiden muuttuva toimintaympäristö

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
<p>1. Omaehtoinen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lisääntyy (hyvinvoinnin osatekijöitä ovat mm. ruokailutottumukset, suun terveys, henkinen hyvinvointi, riittävä lepo, hyvä yöuni, päihitteettömyys, tupakoimattomuus, harrastukset, yhteisöllisyys, liikkuminen ja toiminnallinen arki).</p>	<p>Luodaan edellytyksiä kuntalaisten omaehtoiseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen kehittämällä palveluja ja niiden saatavuutta (eri hallintokuntien, yhdistysten, järjestöjen, seurakunnan, kansalaisopiston ja yritysten välinen yhteistyö).</p> <p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu eri hallintokuntien käyttötaloussuunnitelmissa ja muissa suunnitelmissa sekä toimintaohjelmissa.</p> <p>1. Viedään eri suunnitelmissa kuvattuja toimenpiteitä suunnitelmallisesti eteenpäin.</p> <p>2. Tehdään päätösten terveys- ja hyvinvointivaikutusten ennakoarviointia (EVA).</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötaloussuunnitelmissa.</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Kouluterveyskysely/tulokset</p> <p>Tilastot</p>

	<p>3. Toiminnallistetaan koulupäiviä (mm. pitkät liikuntavälitunnit, oppilaiden koulutus liikunnan vertaisohjaajiksi, ns. välituntiliikuttajat).</p> <p>4. Koulujen piha-alueita ja niiden lähialueita kehitetään liikkumiseen innostavaksi.</p> <p>5. Liikuntatoimessa lisätään liikkumisryhmiä (urheiluseuratoiminnan ulkopuolella olevat lapset ja nuoret, opiskelun ulkopuolella olevat nuoret, muita kts. TEAvisari).</p>		
	<p>Kunnan hyvinvointityö;</p> <p>1. Luodaan edellytyksiä kuntalaisten omaehtoiseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.</p>	<p>Kunnan hyvinvointikoordinaattori.</p> <p>Eri hallintokunnat.</p> <p>Yhteistyö yhdistysten, järjestöjen, kansalaisopiston, yritysten, seurakunnan, paikallisen median ja hankkeiden kanssa.</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Tuotokset</p> <p>Raportit/tulokset</p> <p>Kouluterveyskysely/tulokset</p> <p>TEAvisari kysely/tulokset</p>
	<p>Toiminnallisten menetelmien ja liikunnan lisääminen varhaiskasvatuksessa.</p> <p>1. Kaikki varhaiskasvatuksen yksiköt (perhepäivähoito, päiväkodit) osallistuvat VALO:n llo kasvaa liikkuen -ohjelmaan.</p> <p>2. Tehdään kunnan varhaiskasvatussuunnitelma.</p> <p>3. Osallistutaan Esiopetuksen oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy liikunnan avulla -hankkeeseen.</p>	<p>Varhaiskasvatuksen yksiköiden (perhepäivähoito, päiväkodit) henkilöstö.</p> <p>Esiopetuksen oppimisvaikeuksien ennalta ehkäisy liikunnan avulla -hanke.</p>	<p>Hankkeen toteutuminen suunnitellusti</p> <p>Tulokset</p>
<p>2. Päihteiden käyttö ja tupakointi vähenevät eri ikäryhmissä.</p>	<p>1. Päihteisiin ja tupakointiin liittyvää valistustyötä tehdään eri-ikäisten kuntalaisten parissa ja eri tilanteissa, kuten vastaanotoilla, kouluilla, laitoksissa, kodeissa ja tapahtumissa.</p> <p>2. Sovitaan sairaanhoitopiirin kanssa yhteistyöstä ehkäisevän kuntoutustoiminnan osalta ja päihdehaittojen ja tupakkatuotteiden käytön vähentämisestä</p> <p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu hallintokuntien käyttötalousuunnitelmissa sekä muissa suunnitelmissa ja toimintaohjelmissa.</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötalousuunnitelmissa sekä Lapinlahden kunnan mielenterveys- ja päihdetyönsuunnitelmassa.</p>	<p>Nuoret/kouluterveyskysely/tulokset</p>
<p>3. Lihavuus vähenee eri ikäryhmissä.</p>	<p>1. Lisätään ja kehitetään ryhmätöimintää eri kohderyhmille.</p> <p>2. Hyödynnetään digitalisaatiota</p>	<p>Ravitsemusterapeutti, hyvinvointikoordinaattori, liikuntasihiteeri.</p> <p>Yhteistyö yhdistysten ja järjestöjen</p>	<p>TEAvisari kysely/tulokset</p> <p>Yksikkökohtaiset seurantamittarit</p>

	<p>lihavuuden ehkäisyn ja hoidon tukena (elintapaohjaus).</p> <p>- Hyödynnetään Verkkopuntari -ohjausmallia (verkkopohjainen painonhallintakurssi).</p> <p>3. Hyödynnetään Neuvokas perhe -toimintamallia lastenneuvolassa ja ravitsemusterapiassa.</p> <p>4. Kunnan hyvinvointityössä vahvistetaan yhteistyötä varhaiskasvatuksen, koulun sekä kodin kanssa tavoitteena lisätä arjen toiminnallisuutta.</p> <p>5. Alueellinen ja seudullinen yhteistyö eri kuntien kanssa (esim. hankeyhteistyö).</p> <p>Huomioidaan kehittämistyössä Lasten lihavuus - kansallinen lihavuus -ohjelma 2016-2019.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto/varhaiskasvatus ja koulut, sosiaali- ja terveysosasto</p>	<p>kanssa (mm. Martat ja 4 H-yhdistys).</p> <p>Poikkihallinnollinen laaja yhteistyö eri hallintokuntien kanssa.</p> <p>Yhteistyö muiden kuntien kanssa (hankeyhteistyö).</p>	
4. Tuetaan ikäihmisten toimintakykyä ja kotona pärjäämistä ehkäisemällä vajaaravitsemusta.	<p>1. Tehdään suositusten ja vajaaravitsemuksen ehkäisyn ja hoitopolun mukaisesti vajaaravitsemuksen seulonnat mm. kotihoitossa ja vuodeosastolla sekä suunnitellaan ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet yhteistyössä ravitsemusterapeutin kanssa.</p> <p>2. Kiinnitetään ajoissa huomio tahattomaan painonlaskuun.</p> <p>3. Tilastoidaan vajaaravitsemusriskiseulontojen tulokset.</p> <p>Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto</p>	<p>Ravitsemusterapia, kotihoito, ikäihmisten neuvola, vastaanotto toiminta, vuodeosasto, ruokapalvelut, ikäihmisten päivätoiminta</p>	<p>Vajaaravitsemusriskiseulontojen tulokset/tilastot</p> <p>Kaatumisten seuranta</p>
5. Tuetaan lasten terveyttä edistävien ruokailutottumusten kehitystä.	<p>1. Otetaan SAPERE - ruokakasvatusmenetelmä käyttöön varhaiskasvatuksessa ja kouluissa.</p>	<p>Ravitsemusterapeutti, varhaiskasvatuksen henkilöstö ja opettajat.</p>	<p>Menetelmän käyttöönottojen määrä (varhaiskasvatus, koulut)</p> <p>Kokemustieto (ammattilaiset, koti)</p>
6. Yhteydensaanti ja hoitoon pääsy perusterveydenhuoltoon toteutuu terveydenhuoltolain mukaisesti.	<p>1. Seurataan yhteydensaannin toteutumista ja takaisinsoittojärjestelmän toimivuutta.</p> <p>2. Seurataan hoitoonpääsyn toteutumista terveydenhuoltolain mukaisesti.</p> <p>3. Huolehditaan, että hoitoon pääsy/jonotusajat ovat nähtävillä kunnan kotisivulla ja terveysasemien virallisilla</p>	<p>Sosiaali- ja terveysosasto/perusterveydenhuolto</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Takaisinsoittojärjestelmän toimivuus (häiriötilanteiden seuranta)</p> <p>Yhteydensaanti/tilastot</p> <p>Hoitoonpääsy tilastot</p> <p>Ajantasaiset tiedot näkyvillä</p>

	ilmoitustauluilla (päivitys 4 kk välein)		
7. Ikääntyneen väestön palvelutarpeen arviointiin pääsy toteutuu vanhuspalvelulain mukaisesti.	<p>1. Arvioidaan palvelutarve viipymättä pääsääntöisesti kotihoidon ja ikäihmisten neuvolan toiminnan kautta. Yhteydenotto palvelutarpeen arviointiin voi tapahtua mm. asiakkaan itsensä, hänen omaisensa tai läheisensä, hoitohenkilöstön tai muiden henkilöiden/toimijoiden taholta.</p> <p>2. Tieto sosiaalipalvelujen saamisen odotusajoista on nähtävillä kunnan kotisivulla sekä virastotalon ilmoitustaululla. Tieto päivitetään puolivuositain.</p>	Sosiaali- ja terveysosasto/vanhuspalvelut, kotihoidon ja ikäihmisten neuvolan työntekijät	Tilastot
8. STM:n palvelujen laatusuosituksen mukaisesti yli 90 % 75-vuotta täyttäneistä ikäihmisistä asuu kotona.	1. Tuetaan ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista sosiaali- ja terveydenhuollon ennaltaehkäisevien palveluiden (päivätoiminta, ikäihmisten neuvola, fysioterapia, ravitsemusterapia, ateriapalvelu) kautta yhteistyössä muiden hallintokuntien, kolmannen sektorin toimijoiden ja yritysten sekä HELMA-hankkeen kanssa.	Resurssit on kuvattu käyttötaloussuunnitelmissa.	Tilastot
9. Järjestetyt vanhuspalvelut vastaavat apua tarvitsevien henkilöiden tarpeisiin oikea-aikaisesti, oikein mitoitettuna arviointiin perustuen. Palvelujen lähtökohta on ensisijaisesti tukea kotona asumista.	<p>1. Toimenpiteitä on kuvattu sosiaali- ja terveysosaston käyttötaloussuunnitelmassa.</p> <p>2. Lisätään kohdennettuja palveluja tietyille riskiryhmille (äskettäin asuinpaikkaa tai asuntoa muuttanut iäkäs henkilö, yksin asuva iäkäs henkilö).</p>	Sosiaali- ja terveysosasto/vanhuspalvelun yksiköt, ravitsemusterapeutti, fysioterapia, vuodeosasto	Asiakaspalaute Tilastot
Kotihoidon ja asumispalveluiden omavalvonta palvelujen laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi.			
10. Sosiaalityö/ Perhetyön työ- ja toimintatapojen kehittyminen.	<p>1. Vanhempien tukeminen vertaistuen ja ohjauksen avulla.</p> <p>2. Varhainen puuttuminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.</p>	Sosiaali- ja terveysosasto/perhetyö, sosiaalityö, terveydenhoitajat, perheneuvolan henkilökunta.	Toteutuneet vanhempainryhmät Toteutuneet kotikäynnit yhteistyössä neuvolan työntekijän kanssa
11. Vammais- ja kehitysvammopalvelut/ Kustannusten menokehitys hidastuu ja käyttöön otetaan uusia	<p>1. Kohdennetaan erityishuollon palvelut tarkoituksenmukaisesti.</p> <p>2. Kehitetään työ- ja päivätoiminnan sisältöä.</p>	Sosiaali- ja terveysosasto/vammais- ja kehitysvammopalvelut.	Asiakaspalaute Tilastot

kustannustehokkaampia toimintatapoja.			
---------------------------------------	--	--	--

3)

Kuntalaisten turvallisuutta ja elämänlaatua sekä kunnan elinvoimaisuutta edistetään - ennaltaehkäisemällä kuntalaisten turvallisuutta heikentäviä tekijöitä ja kehittämällä liikenneturvallisuutta sekä investointien, ympäristön kunnostustöiden ja rakennushankkeiden avulla

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
1. Kuntalaisten turvallisuus lisääntyy.	<p>1. Lisätään ja kehitetään liikenneturvallisuutta liikenneturvallisuussuunnitelman päivityksen perusteella (mm. valaistus, katujen kunnostustyöt, ohjaus ja valvonta).</p> <p>Vastuutaho: Tekninen osasto</p> <p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu myös Ylä-Savon liikenneturvallisuussuunnitelmassa, joka päivitetään vuoden 2017 aikana.</p>	<p>Tekninen osasto/liikenneväylät ja yleiset alueet (henkilöstö).</p> <p>Eri hallintokunnissa toteutetaan liikenneturvallisuuteen liittyvää tiedottamista (henkilöstö).</p> <p>Liikenneturvallisuustyöryhmä.</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Toimenpiteet ja niiden määrä</p>
	<p>Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy:</p> <p>1. Esitellään Lähisuhde ja perheväkivallan ehkäisytoimintaohjelmaa kunnan eri yksiköille ja tiedotetaan asiasta kuntalaisia paikallislehden kautta.</p> <p>Vastuutaho: Sosiaali- ja terveystoiminta/sosiaalityö ja perheneuvola.</p> <p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytoimintaohjelmassa (v. 2016-2019).</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu hallintokuntien käyttötaloussuunnitelmissa.</p> <p>Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytoimintaohjelmassa.</p> <p>Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytoiminnan koordinaattori.</p> <p>Koordinaattori on jäsenenä Ylä-Savon Sote kuntayhtymän MARAK-työryhmässä (vakavan parisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi koottu ryhmä).</p>	<p>Tilastot</p>
	<p>1. Parannetaan kiinteistöjen turvallisuutta ajoissa toteutetuilla peruskorjauksilla sekä mm. käyttäjäpalautteeseen perustuen</p> <p>2. Parannetaan kiinteistöjen turvallisuutta ajoissa toteutetuilla peruskorjauksilla sekä muun muassa käyttäjäpalautteeseen perustuen.</p> <p>3. Lisätään ulkoalueiden (lasten leikkipaikat, liikuntapaikat, ulkoilureitit) monikäyttöisyyttä ja turvallisuutta.</p> <p>Vastuutaho: Tekninen osasto</p>	<p>Tekninen osasto/liikenneväylät ja yleiset alueet, kiinteistökeskus (henkilöstö).</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Toimenpiteet ja niiden määrä</p>

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

Kunnanhallitus § 36 20.2.2017

Valtuusto § 5 28.2.2017

Hyväksytty valtuustossa osaksi toiminnan ja talouden suunnittelua 28.02.2017